

KOLLABORATION

VEJEN TIL
ÅBEN FORSKNING
OG ÅBEN INNOVATION

Samfunds
litteratur

DAVID BUDTZ PEDERSEN
KRISTIAN MARTINY
ALFRED BIRKEGAARD
JAKOB WESTED

Kollaboration

David Budtz Pedersen, Kristian Martiny,
Alfred Birkegaard og Jakob Wested

Kollaboration

Vejen til åben forskning og åben innovation

Samfundslitteratur

David Budtz Pedersen, Kristian Martiny,
Alfred Birkegaard og Jakob Wested
Kollaboration
Vejen til åben forskning og åben innovation

1. udgave 2019

© Forfatterne og Samfundslitteratur 2019

Forlagsredaktør: Annette Kjølbj

Manuskriptredaktør: Kevin Ploug Knudsen

Omslag: Imperiet (Jes Madsen)

Sats og figurer: Steen Christensen, SL grafik (slgrafik.dk)

Illustrationer: Mikllas Lund efter ideudvikling af Alfred Birkegaard (© Kollaboratoriet)

Figur 2.1: Foto af Chris Kjobech, "untitled (Free Speech Movement)", 20. november, 1964.
26 x 33 cm. Fra Oakland Tribune Collection, Oakland Museum of California. Skænket af
ANG Newspapers.

Bogen er sat med Minion Pro og Myriad Pro

Tryk: Latgales Druka

ISBN: 978-87-593-2391-5

**FAGFÆLLE-
BEDØMT**

Samfundslitteratur

info@samfundslitteratur.dk

samfundslitteratur.dk

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner eller i virksomheder, der har indgået aftale med Copydan Tekst & Node, og kun inden for de rammer, der er nævnt i aftalen. Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

Forord	9
Kapitel 1	
Introduktion	13
Superkompleksitet	17
Kollaborativ viden	20
Redskaber eller mennesker	26
Bogens opbygning	29
Forfatteroversigt	32
Kapitel 2	
Den historiske baggrund	33
Kollektiv intelligens	36
Hacking og modkultur	39
ARPANET	44
Teknologiens grænse	48
Transdisciplinær viden	55
Kapitel 3	
Videnssamarbejde	59
Open Science	59
Kollaborative normer	63
Definitioner	69
Geniet eller netværket	73
Hvem og for hvis skyld?	77

Kapitel 4

Post-, anti- og dedisciplinaritet	81
Mono- eller tværvidevidenskab	82
Former for tværvidevidenskab	83
Former for interdisciplinaritet	86
Empiriske studier af tværvidevidenskab	94
Integrative vidensmiljøer	96

Kapitel 5

Kollaborativ problemløsning	101
Fra individuelle til sociale processer	103
Kooperation versus kollaboration.....	106
Vi-bevidsthed	110
Fra teori til praksis	114
Viden, status og handling.....	116
Kollaborative løsninger	119

Kapitel 6

Kollaborativ kapitalisme	125
Kreativ destruktion	126
Den vidensbaserede økonomi	128
Den fjerde industrielle revolution.....	129
Eksponentiel vækst	132
Eksistentiel krise	139
Kollaborativ innovation	141
Kollaborativ kapitalisme	144

Kapitel 7

Videnskommunikation	147
Videnskabelig åbenhed	148
Kommunikationsparadokset	151
Massekollaboration	152
Sociale data	156

Naturens uorden	157
På kanten af et nyt paradigme	159
Augmenteret forskning	161
Kapitel 8	
Kollaborative kontrakter	163
Demokratisering af viden	164
Kollaborative kontrakter	165
Transparens	169
Antidisciplinaritet	173
Intellektuelle gratister	175
Kontekstualiserede kontrakter	178
Kapitel 9	
Ophavsret, patenter og kollaborative produkter	179
Immaterielle versus kontraktsbaserede rettigheder	180
Værdiskabelse	182
Immaterielretten i videnssamfundet	182
Vidensproduktion, -cirkulation og -afkast	186
Innovationssystemer	188
Baessy: kontrakter, rettigheder og organisation	191
Efterord	195
Litteratur	199
Indeks	215

Forord

Evnen til at samarbejde og samskabe vurderes i dag til at være en af de mest afgørende drivkræfter i løsningen af klodens udfordringer. Fra FN's bæredygtigheds mål (Sustainable Development Goals) til vidensdeling på tværs af discipliner, universiteter, myndigheder og virksomheder er videnssamarbejde den centrale forudsætning for en bæredygtig samfundsudvikling. Men hvad betyder videnssamarbejde egentlig? Hvilke forudsætninger kræver succesfuldt samarbejde? Og hvordan adskiller videnssamarbejde sig fra andre typer af koordination som f.eks. konkurrence og arbejdsdeling? Det er nogle af de spørgsmål, vi behandler i denne bog. Vores udgangspunkt er forskningsverdenen og det paradigmeskift, der i disse år foregår, i takt med at forskning og innovation i stigende grad bliver åben og digital. Den mest banebrydende frontforskning og vidensproduktion finder i mange tilfælde sted i samarbejde og er distribueret i netværk på tværs af lande, kulturer, sektorer og institutioner. Samarbejde er i sin stærkeste og mest krævende form – kollaboration. Det vil sige evnen til at indgå i tillidsbaserede relationer med samarbejdspartnere og etablere fælles målsætning, metoder og redskaber.

Succesfuld samskabelse på tværs af forskning, myndigheder, virksomheder og civilsamfund kræver ifølge vores fremstilling i denne bog, at vi besinder os på de historiske, kognitive, sociale og organisatoriske rammer, der udgør det felt, inden for hvilket samarbejdet udfolder sig. Uden de rigtige forudsætninger vil videnssamarbejde være umuligt, og bestræbelser på at samarbejde blandt universiteter, virksomheder og samfund vil opløses i vanskeligheder, konflikter og uindfrie forventninger. Af samme grund er det vigtigt at reflektere over, hvordan videnssamarbejde organiseres, og hvilke rammer der skal være til stede for at drive videnssamarbejde, der indfrier fælles målsætninger blandt de deltagende institutioner.

Imidlertid findes der ikke nogen simpel formel for succesfuldt vidensbaseret samarbejde. Der findes mange beskrivelser i litteraturen af samarbejde, hvad enten det er samarbejde om publikationer, opfindelser, produktudvikling, uddannelser og samfundsløsninger. Men for det meste er det uklart, hvordan samarbejdet kan gøres efter, hvad vi kan lære af dygtige samarbejdspartnere, hvordan samarbejdet er finansieret, organiseret og skal evalueres. Dette er vigtige komponenter,

hvis man ønsker at blive bedre til at samarbejde både inden for og uden for den etablerede forskningsverden. Når der ikke findes en genvej til det gode videnssamarbejde, betyder det også, at vi bør være skeptiske over for nemme løsninger. Med udbredelsen af informations- og kommunikationsteknologi til stort set alle sfærer af det moderne samfundsliv er det oplagt at tro, at nye sociale teknologier i fremtiden bliver drivende for samarbejde. Det er gennem teknologien, at vi deler data, udvikler software, kommunikerer på tværs, finder samarbejdspartnere og indgår i netværk.

Men teknologi er kun én komponent i det gode samarbejde og udgør en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse. Succesfuldt videnssamarbejde kræver, at vi inddrager de menneskelige og sociale situationer, hvori samarbejdet finder sted. Uanset hvor meget data, vi har til rådighed, er det stadig mennesker med ønsker, mål, attituder, symboler og nysgerrighed, der skal få samarbejdet til at ske. Overlader vi samarbejdet til de teknologiske rammer, får vi kun de resultater, som vi allerede kender til på forhånd. Teknologi skal ses som en fødselshjælper til at skabe meningsfulde kollaborative situationer med delt vi-bevidsthed og uformel socialisering. Men det er kun ved at mobilisere den tavse viden og de haptiske relationer blandt deltagerne i kollaboration, at der kan skabes genuine nyskabende samarbejdsflader.

Denne bog er blevet til som resultatet af en række eksperimenter, samtaler og ideudvikling i Kollaboratoriet. Kollaboratoriet blev etableret i 2015 som et åbent, tværfagligt laboratorium, hvor vi har haft mulighed for at eksperimentere med nye former for forskning og vidensformidling. Det har vi blandt andet gjort ved at invitere studerende, kunstnere, patienter, myndigheder og virksomheder til at deltage i en række forskningsprocesser og på den måde forme vores ideer. Som det fremgår af eksemplerne i denne bog, har det ført til en række utraditionelle vidensprodukter i form af dokumentarfilm, teater, performance, vidensfestivaler, optrædener, foredrag og interaktioner, der går ud over grænserne for normal universitetsforskning. Det er vores håb, at vi med bogen kan være med til at inspirere både yngre og ældre generationer til at tænke mere åbent om samarbejde og til at åbne forskningsprocessen op for borgere, virksomheder og myndigheder, der søger inspiration og inddragelse. Bogen er henvendt til studerende, forskere og ledere, der ønsker indsigt i kollaborativ og åben forskning. Samtidig er bogen skrevet med den almene læser for øje med eksempler, der inddrager virksomheder, kunst, film, teater, sundhed og patienter. Et gennemgående tema for bogen er en refleksion over de forsknings- og innovationspolitiske betingelser, der skal være til stede i

et samfund, som i stigende grad er afhængig af og skal leve af åben og kollaborativ forskning og innovation.

Kollaboratoriet er taknemlig over for Elsass Fonden, der i 2015 bevilligede støtte til projektet. Det gjorde det muligt at etablere et fysisk laboratorium på Elsass Institutet i Charlottenlund under daglig ledelse af Kristian Moltke Martiny og deltagelse af Alfred Birkegaard, Katja Gry Carlsen, David Budtz Pedersen, Jakob Wested og efterfølgende også i tæt samarbejde med Daniel Oxenhandler og William Sloan. Vi er samtidig taknemlige over for de universiteter, der har givet os plads til at eksperimentere med nye formidlingsformer, nemlig Københavns Universitet, Roskilde Universitet og Aalborg Universitet. Kollaboratoriet og denne bog havde ikke været mulig uden en stærk styregruppe bestående af Per Falholt (Novo Nordisk Fonden), Frederik Preisler (Mensch), Hanne Leth Andersen (Roskilde Universitet), Birger Lindberg Møller (Københavns Universitet) og Peder Esben Bilde (Elsass Institutet). Ud over de nævnte takkes vores samarbejdspartnere hos Novozymes, Det Danske Filminstitut, Det Kongelige Teater, Carlsbergfondet, Innovationsfonden, Velux Fonden, MIT Media Lab, Harvard University, Berkeley University, EU Joint Research Centre samt studerende og forskere omkring Open Media Lab på Roskilde Universitet. En særlig stor tak rettes til Mikllas Lund for bogens illustrationer og til Katja Gry Carlsen, som har kurateret Kollaboratoriets arbejde gennem en årrække. Endelig vil vi gerne takke en anonym bedømmer af manuskriptet for brugbare kommentarer samt Annette Kjølby og Kevin Ploug Knudsen fra forlaget Samfundslitteratur for kontinuerlig dialog og interesse i projektets udvikling.

København, april 2019

David Budtz Pedersen, Kristian Martiny, Alfred Birkegaard og Jakob Wested

Kollaborativ problemløsning og evnen til at skabe og indgå i kollaborative læreprocesser er en afgørende forudsætning for at skabe dynamiske forsknings- og innovationsmiljøer.

Med kollaboration menes videnssamarbejde med det formål at udvikle nye fælles løsninger. Fra arbejdet med FN's bæredygtigheds mål til teamledelse i virksomheder og på universiteter er kollaborativ problemløsning en afgørende drivkraft i udviklingen af viden og innovation.

Kollaboration – vejen til åben forskning og åben innovation giver for første gang en samlet fremstilling over redskaber, praksisser og eksempler på kollaborativ problemløsning, ideudvikling og læring. Bogen kommer rundt om flere af de vigtigste aspekter af kollaboration. Fra de kognitive, psykologiske og økonomiske aspekter til de juridiske og historiske rammer.

Bogen tilbyder således et dybdegående indblik i fordele, udfordringer og rammer i arbejdet med kollaboration. Den er henvendt til nutidens og fremtidens kollaborative studerende, forskere og ledere, der ønsker et forskningsbaseret, kritisk og engageret indblik i åbne forsknings- og innovationsprocesser.

I forskning er netværk og samarbejde vigtigere end konkurrence. Verden er dybt afhængig af tværfaglig problemløsning og kreative fællesskaber og af transparens og tillid. Derfor er tilgangen til kollaborativ problemløsning hele tiden i udvikling. Dette er en virkelig spændende og nytænkende bog, som peger stærkt på nødvendigheden af mere fælles bevidsthed og samlet engagement for at kunne imødegå tidens store udfordringer.

Hanne Leth Andersen, rektor, Roskilde Universitet

Evnen til kollaboration bliver en stadig væsentligere kompetence for en vidensvirksomhed som Novozymes, som gerne vil være en del af løsningen på de komplekse problemer, vi som globalt samfund står overfor at løse sammen. Denne bog er en sublim inspiration til mennesker og virksomheder, som gerne vil have et 360° blik på, hvordan radikalt tværgående samarbejde kan finde sted.

Sebastian Søderberg, Vice President, Novozymes

Denne bog opfylder en vigtig mangel i den forskningspolitiske, videnskabsteoretiske og videnskabshistoriske litteratur i Danmark ved at tage et nyt sæt tendenser i forskningsverdenen under nysgerrig og kritisk behandling. Forfatterne har tydeligvis et godt greb om emnet og formår at give læseren indsigt i forskellige samarbejdsformer inden for forskning og innovation.

Claus Emmeche, lektor, Københavns Universitet

samfundslitteratur.dk

